

Ovako velik broj uskličnika je neprimjeren promatra li se kretanje cijena od listopada 1993. godine. Stabilnost cijena proglašeno je gospodarskim čudom. Očekivanja su bila tako velika da se je predviđao dramatično dinamičan gospodarski razvoj koji bi rezultirao bar sustizanju nivoa dohotka per capita razvijenih zemalja. To se može isčitati iz govora predsjednika Hrvatske na kraju 1994. godine. Iako je rast izostao stabilnost cijena je konstanta hrvatskog gospodarstva.

Autor ovih redaka nije se složio s tim i takvim ocjenama već je ukazivao na prisutnost realne/troškovne/strukturne inflacije. Što više tada sam realni dio inflacije odredio ne manjim od 4% mjesečno što iznosi na godišnjoj razini 60% (Guste Santini: Ekonomska politika za 1995. godinu, Rifin, Zagreb, str. 87.). To je ostalo «neprimjećeno». Što više tim sam ocjenama postao član omražnog kluba «katastrofičara».

Kako se smatram po svojem temeljnom opredijeljenju (obrazovanju) financijskim analitičarem očekivao sam da će «napad» doći od strane neoliberalnih ekonomista. Ništa se od toga nije dogodilo.

Postavlja se pitanje gdje je Guste Santini pogriješio jer je prošlo deset godina od Stabilizacijskog programa a cijene su još uvijek pod kontrolom.

Odgovor je jednostavan. Pogreške nije bilo. Stabilnost cijena se je kupovala pri čemu se nije vodilo računa o cijeni koja se za to plaća.

Što to znači?

Podimo redom.

Povećanje novčane mase u razdoblju 1994. do 3003. godine iznosi 27,246 milijardi kuna ili 410,15%. Spomenuto povećanje rasta novčane mase predstavlja prosječnu godišnju stopu rasta od fantastičnih 19,8% godišnje. Pri tome nije u obzir uzeto povećanje novčane mase u 1994. godini jer je te godine povećanje novčane mase iznosilo fantastičnih ali očekivanih 3,509 milijardi kuna što predstavlja povećanje od 111,97%.

Kao što znamo BDP se nije ni približno povećavao tim tempom. Monetarizam nas uči da postoji veza između novčane mase i brzine opticaja novca, s jedne strane, i, s druge strane, nominalne vrijednosti BDP. Ukoliko «štampanija» brže povećava novčanu masu u odnosu na rast BDP slijedi – inflacija. Ipak inflacije nema. Što je odgovor?

Odgovor je vrlo jednostavan ono što nismo proizveli to smo uvozili. Deficit robne razmjene s inozemstvom je djelomično pokrivan izvozom usluga (turizam) odnosno doznakama iz inozemstva. Preostali dio se je pokrивao prodajom obiteljskog srebra (10 milijardi dolara) i zaduživanjem u inozemstvu (20-tak milijarde dolara jer je preostali dio duga preuzet iz bivše Jugoslavije).

Cijela priča nas je stajala većeg uvoza od izvoza gotovo 40 milijardi dolara koliko iznosi

kumulativ deficita robne razmjene s inozemstvom u razdoblju 1995. – 2003. godine. O kojim je veličinama riječ govori podatak da je BDP u 2003. godini iznosio 28 milijardi dolara.

Povećanje novčane mase slijedilo je, prema tome, raspoloživi proizvod. Ovo dalje znači da je novčana masa definirala potražnju i nije točno da je ista bila restriktivna. Rasla je taman toliko koliko je to, s obzirom na brzinu opticaja, bilo potrebno da opsluži raspoložbi bruto proizvod.

Sada kad smo se zadužili preko svake mjere (cijena za monetarnu stabilnost) i kad smo prodali velik (ima još što šta prodati pa će se politika nastaviti) dio nacionalnog bogatstva stvari se dramtiziraju. Povećanje cijene nafte na svjetskom tržištu javlja se kao alibi prema građanima kako cijena nafte može pokrenuti spiralu cijena. To je točno ali to nije primjereni odgovor. Primjereni odgovor valja tražiti u činjenici da se Hrvatska više neće moći zaduživati u inozemstvu kako je to činila do sada. Sasvim je jasno da valja servisirati dug prema inozoemstvu što iznosi gotovo 3 milijarde dolara pa ni povećanje BDP od 10% nije dostatno da budemo jednako siromašni kao što smo to bili do sada.

Povećanje cijene nafte samo smanjuje moguće vrijeme ove i ovakve ekonomske politike.

Danas je realna inflacija daleko manja nego što sam to tvrdio 1995. godine. Razlog tome je jednostavan razoren je i eutanaziran velik dio privredne strukture pa je preostali dio nacionalne proizvodnje ostvariv uz manje troškove. Ovo se vidi iz slijedećeg podatka: ako se označi indeks fizičkog obujma industrijske proizvodnje i indeks zaposlenosti u industriji u 1990. godini sa 100 tada je njihov indeks 2003. godine 75 i 40 respektivno. To znači da je industrijska proizvodnja manja za 25% nego devedesete ali je zaposlenost manja za čak 60%. I to je to.

Zaključno inflacija nas nije nikad napustila. Ona će se vratiti. Jedino pitanje na koje nemam odgovor je da li će se ona dogoditi kada prodamo sve što imamo ili ćemo na vrijeme poduzeti potrebne promjene u ekonomskoj politici kako bi inflacijom upravljali. Dosadašnja iskustva, na žalost, pokazuju da će nam se inflacija dogoditi kao što nam se, uostalom, sve i događa. Kamo sreće da griješim.